

MIN ԺIN LI

PAČINKO

Preveo
Goran Skrobonja

■ Laguna ■

Naslov originala

Min Jin Lee

PACHINKO

Copyright © 2017 by Min Jin Lee

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

Ova knjiga je plod mašte. Imena, likovi, mesta i događaji proizvod su imaginacije autora ili se koriste u fiktivnom kontekstu. Svaka sličnost sa stvarnim događajima, lokalitetima ili ličnostima, živim ili mrtvim, slučajna je.

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Za Kristofera i Sema

Knjiga I

Gohjang / Rodni grad

1910–1933.

Dom je ime, reč snažna; snažnija od svake koju je ikada izgovorio kakav mag, ili duh kome je odgovoreno, u najmoćnijoj čaroliji.

Čarls Dickens

Jongdo, Pusan, Koreja

Istorija nas je izneverila, ali nije važno.

Na prekretnici veka, jedan ostareli ribar i njegova žena odlučili su da prime stanare na kiriju, ne bi li zaradili nešto dodatnog novca. Oboje su rođeni i odrasli u selu na Jongdou – ostrvcetu širokom osam kilometara kraj luke Pusan. Tokom njihovog dugotrajnog braka, žena je rodila tri sina, ali samo je Huni, najstariji i najslabiji, preživeo. Huni je od rođenja imao zečju usnu i iskrivljeno stopalo; međutim, bio je obdaren snažnim ramenima, stamenom građom i zlatnim tenom. Čak i kad je postao mladić, zadržao je blag, promišljen temperament koji je imao u detinjstvu. Kad bi Huni rukama prekrio izobličena usta, a to je činio iz navike pri susretu sa neznancima, ličio je na svog lepuškastog oca, jer su obojica imali iste krupne, osmehnute oči. Tamne obrve krasile su mu široko čelo, neprestano osunčano usled rada napolju. Poput roditelja, Huni nije bio spretan govornik, i neki su pogrešno mislili da, pošto on ne ume brzo da govori, nešto sigurno nije u redu s njegovom glavom, ali to nije bilo tačno.

Godine 1910, kad je Huniju bilo dvadeset sedam leta, Japan je anektirao Koreju. Ribar i njegova žena, štedljivi i smeli seljani, nisu dozvolili da ih odvrte nesposobne aristokrate i

---

korumpirani vladari njihove zemlje, koji su državu prepustili kradljivcima. Kada je zakup za njihovu kuću ponovo poskupeo, njih dvoje su se iselili iz spavaće sobe i spavali su u predsoblju blizu kuhinje kako bi povećali broj stanara.

Drvena kuća koju su imali u zakupu duže od tri decenije nije bila velika, tek nešto više od četrdeset pet kvadratnih metara. Klizna papirna vrata delila su unutrašnjost na tri male prostoriје, a ribar je sam zamenio krov od trave koji je prokišnjavao crvenkastim crepovima od ilovače u korist svog zakupodavca, koji je živeo u raskošnoj palati u Pusanu. Na kraju, kuhinju su izgurali u baštu kako bi ova ustupila mesto većim kazanima za kuvanje i sve brojnijim prenosivim trpezarijskim stolovima koji su visili sklopljeni o klinovima na omalterisanom kame-nom zidu.

Na očevo insistiranje, Huni je naučio da čita i piše korejski i japanski od seoskog učitelja dovoljno dobro da vodi glavnu knjigu pansiona i sabira iznose u glavi, tako da ga ne prevare na pijaci. Kad je naučio to da radi, roditelji su ga ispisali iz škole. Kao momčić, Huni je radio gotovo jednako dobro kao dvostruko stariji snažan muškarac sa obe zdrave noge; ruke su mu bile spretne, a mogao je i da nosi velike terete, ali nije mogao da trči niti da brzo hoda. I Huni i njegov otac bili su u selu poznati po tome što nikada nisu popili ni čašicu vina. Ribar i njegova žena podigli su svog preživelog sina, lokalnog bogalja, tako da bude razborit i marljiv, zato što nisu znali ko će se brinuti o njemu pošto oni umru.

Da je muškarcu i njegovoj ženi bilo moguće da dele jedno srce, onda bi Huni bio taj postojani, pulsirajući organ. Izgubili su ostale sinove – najmlađeg zbog malih boginja a srednjeg, nesposobnjakovića, u besmislenoj nesreći kada ga je rasporio bik. Ako se izuzmu škola i pijaca, dvoje staraca držalo je mladog Hunija blizu kuće, i konačno, kada je postao mladić, Huni je morao da ostane kod kuće i pomaže roditeljima. Oni nisu mogli

---

da podnesu pomisao na to da ga razočaraju; ipak, voleli su ga dovoljno da ga ne razmaze. Seljani su znali da je razmaženi sin štetniji za porodicu nego da je mrtav, i pazili su da mu ne povlađuju preterano.

Druge porodice u zemlji nisu imale tu sreću da roditelji budu toliko promišljeni, i kao što biva u zemljama kojima haraju neprijatelji ili priroda, oni slabi – stariji, udovice i siročad – bili su jednako očajni kao i uvek na kolonizovanom poluostrvu. Na svako domaćinstvo koje je moglo da hrani još jedna usta, postojali su brojni ljudi spremni da rade ceo dan za činiju ječma ili smeđeg pirinča.

U proleće 1911. godine, dve nedelje pošto je Huni napunio dvadeset osam leta, provodadžika rumenih obraza iz grada posetila je njegovu majku.

Hunijeva majka je uvela provodadžiku u kuhinju; razgovarale su tiho jer su stanari spavali u prednjim sobama. Bilo je kasno prepodne, a stanari koji su ribarili tokom večeri dovršili su svoj topli obrok, oprali se i legli da spavaju. Hunijeva majka nasula je provodadžiki šolju hladnog ječmenog čaja, ali nije prekidala sopstveni posao.

Naravno, majka je pretpostavljala šta provodadžika želi, ali nije znala šta da kaže. Huni nikada nije od svojih roditelja tražio nevestu. Bilo je nezamislivo da pristojna porodica dopusti svojoj kćerki da se uda za nekoga sa deformitetima, jer su takve stvari neizbežne u sledećoj generaciji. Majka nikad nije videla da njen sin razgovara s nekom devojkom; većina devojaka iz sela izbegavala je i da ga pogleda, a Huni je bio dovoljno pametan da zna kako ne treba da želi nešto što ne može da ima – to uzdržavanje bilo je nešto što bi svaki normalni seljak prihvatio u vezi sa životom i onim što mu je dopušteno da želi.

Provodadžikino neobično lišće bilo je podbulo i ružičasto; crne neumoljive oči inteligentno su se i strelovito pomerale, a ona je pazila na to da govori samo lepe stvari. Žena je oblizivala

---

usne kao da je žedna; Hunijeva majka je osećala kako ona posmatra nju i svaki detalj u njenoj kući, odmerava veličinu kuhinje procenjivačkim očima.

Međutim, provodadžika je veoma teško mogla da prozre Hunijevu majku, tihu ženu koja je radila od jutra do mraka i obavljala ono neophodno za taj dan ili sledeći. Ona je retko odlazila na pijacu, zato što nije imala vremena za neobavezno ćaskanje; slala je Hunija u nabavku. Dok je provodadžika govorila, usne Hunijeve majke bile su nepomične i mirne, baš kao i taj teški sto od borovine na kojem je seckala rotkvice.

Provodadžika je prva to pomenula. Tačno, tu je ta zlosrećna stvar s njegovim stopalom i zečjom usnom, ali Huni je očigledno bio dobar momak – obrazovan i snažan kao par volova! Ona je blagoslovena time što ima tako dobrog sina, rekla je provodadžika. Loše je govorila o sopstvenoj deci: nijedan od njenih sinova nije bio posvećen knjigama ili trgovini, ali nisu bili baš nepodnošljivi. Njena kćerka se prerano udala i preda-leko je živela. Svi su oni imali dobar brak, pretpostavljala je provodadžika, ali njeni sinovi su bili lenji. Ne kao Huni. Posle svog govora, provodadžika se zagledala u ženu maslinaste kože, čije je lice bilo nepomično, tragajući za bilo kakvom naznakom interesovanja.

Hunijeva majka je nastavila da drži pognutu glavu, dok je sa samopouzdanjem rukovala oštrim nožem – svaka kockica rotkve bila je pravilna i sigurno iseckana. Kada je na dasci za seckanje ostala velika gomila belih kockica rotkve, sigurnim pokretom ih je prebacila u činiju za mešanje. Toliko je pažljivo pratila provodadžikine reči da se u sebi Hunijeva majka plašila da će joj nervi popustiti i da će je obuzeti drhtavica.

Pre nego što je stupila u kuću, provodadžika je obišla oko nje kako bi procenila finansijsko stanje domaćinstva. Po svemu sudeći, govorkanja iz komšiluka o njihovoj stabilnoj situaciji bila su potvrđena. U kuhinjskoj bašti, rotkve koje su izrasle

---

velike i teške usled ranoprolećnih kiša bile su spremne za vađenje iz mrke zemlje. Bakalar i sipe visili su uredno o štriku, sasušeni na čipkastom prolećnom suncu. Kraj poljskog klozeta tri crne svinje bile su u čistom oboru napravljenom od lokalnog kamena i žbuke. Provodadžika je izbrojala sedam kokošaka i jednog petla u zadnjem dvorištu. Njihov prosperitet bio je očigledniji u kući.

U kuhinji su nagomilane činije za pirinač i supu počivale na dobro izrađenim policama, a venci belog luka i crvenih papričica bili su okačeni o niske kuhinjske grede. U uglu, blizu sudopere, stajala je ogromna pletena korpa puna sveže iskopanog krompira. Prijatan miris ječma i prosa koji su se kovali u crnom loncu prožimao je malu kuću.

Zadovoljna dobrom situacijom u pansionu u zemlji koja je sve više siromašila, provodadžika je bila sigurna da bi čak i Huni mogao da ima zdravu nevestu, pa je nastavila da govori.

Devojka je bila s druge strane ostrva, iza guste šume. Njen otac, zakupac poljoprivrednog zemljišta, bio je jedan od mnogih koji su ostali bez svog zakupa usled nedavnih zemljišnih mera kolonijalnih vlasti. Udovac, sa kletvom četiri kćerke bez ijednog sina, nije imao ništa od hrane osim onoga što se moglo sakupiti u šumi, ribe koju nije mogao da proda, ili ponekad milostinje od jednako siromašnih suseda. Taj pristojni otac preklinjao je provodadžiku da pronade mladoženje za njegove neudate kćerke, jer je za device bilo bolje da se udaju za bilo koga nego da se muče tragajući za hranom u vreme kad su muškarci i žene gladni, a vrlina skupa. Devojka, Jangđin, bila je najmlađa od četiri kćerke i nju je bilo najlakše udati pošto je bila premlada da bi prigovarala, a jela je najmanje od svih.

Jangđin je imala petnaest godina i bila je blaga i nežna kao tek rođeno tele, kazala je provodadžika. „Naravno, nema miraza i otac svakako ne bi očekivao mnogo u smislu poklona. Možda nekoliko koka nosilja, pamučne tkanine za Jangđinine sestre,

šest ili sedam merica prosa koliko da preguraju zimu.“ Pošto nije čula protivljenje nabrajanju darova, provodadžika se osmehnila: „Možda koza. Ili prasence. Ta porodica ima tako malo toga, a cene za neveste toliko su pale. Devojci ne bi trebao nikakav nakit.“ Provodadžika se malo nasmejala.

Trzajem debelog ručnog zgloba, Hunijeva majka je posula rotkve morskom solju. Provodadžika nije mogla da zna koliko je Hunijeva majka koncentrisana i koliko razmišlja o onome što ta žena želi. Majka bi se svega odrekla da prikupi ono što je traženo za nevestu; sama Hunijeva majka bila je iznenađena zamišljenim slikama i nadama koje su joj narastale u grudima, ali lice joj je ostalo pribrano i uzdržano; ipak, provodadžika nije bila budala.

„Šta bih samo dala kad bih jednog dana mogla da imam unuka“, kazala je provodadžika, prešavši na završni potez dok je podrobno zagledala naborano, smeđe lice gazdarice pansiona. „Imam unuku, ali ne i unuka, a ta devojčica previše plače.“

Provodadžika je nastavila. „Sećam se kad sam uzela u ruke svog prvog sina dok je bio još beba. Kako sam samo srećna bila! Bio je beo kao korpa svežih pirinčanih kolača za Novu godinu – mek i sočan kao toplo testo. Ukusan toliko da ga gricneš. E a sad, on je običan veliki tikvan“, osetila je potrebu da doda i neki prigovor tom hvalisanju.

Hunijeva majka se konačno osmehnula pošto je ta slika za nju bila gotovo isuviše živa. Koja starica ne bi poželela da uzme u ruke unuka kad je to pre ove posete bilo nemoguće zamisliti? Stegla je zube kako bi se primirila i podigla činjiju za mešanje. Prodrmla ju je kako bi ravnomerno rasporedila so.

„Devojka ima lepo lice. Nije rošava. Pristojno se ponaša i sluša oca i sestre. A nije previše tamna. Sitna je, ali ima snažne šake i ruke. Moraće malo da se popravi, ali vi to razumete. Porodica se našla u teškoj situaciji.“ Provodadžika se osmehnula korpi sa krompirom u uglu kao da želi da ukaže na to da bi ovde devojka mogla da jede koliko god poželi.

Hunijeva majka spusti činiju na pult i okrenu se prema gošći.

„Razgovaraću sa mužem i sinom. Nema novca za kozu ili prase. Možda uspemo da pošaljemo malo pamučnog prediva sa ostalim stvarima za zimu. Moraću da pitam.“

Mlada i mladoženja su se prvi put videli na dan svog venčanja, i Jangđin se nije uplašila od njegovog lica. Troje ljudi u njenom selu bilo je rođeno s tim defektom. Vidala je i takvu stoku i svinje. Devojčica koja je živela blizu nje imala je izraslinu nalik na jagodu između nosa i zečje usne, i druga deca su je zvala Jagoda, ali devojčici to ime nije smetalo. Kad je otac rekao Jangđin da će njen muž biti kao Jagoda, ali i sa iskrivljenom nogom, nije zaplakala. Rekao joj je da je dobra devojčica.

Huni i Jangđin su se venčali toliko tiho da bi porodica bila optužena za tvrdičluk da nisu poslali komšijama kolače sa divljim pelinom. Čak su se i stanari zapanjili kad se nevesta pojavila da posluži jutarnji obrok sutradan posle venčanja.

Kad je Jangđin zatrudnela, uplašila se da će njeno dete imati Hunijeve deformitete. Prvo dete koje je rodila imalo je rascepljeno nepce, ali zdrave noge. Huni i njegovi roditelji nisu bili uznemireni kad ga je babica pokazala. „Da li ti smeta?“, upitao je Huni, a ona je rekla ne, zato što je tako i bilo. Kad je Jangđin ostala sama sa svojim prvorođenim, prešla je kažiprstom oko bebinih usta i poljubila je; nikad nikoga nije volela toliko kao tu bebu. Sa sedam nedelja, njen sinčić je umro od groznice. Njen drugi sin imao je savršeno lice i zdrave noge, ali i on je umro pre svoje proslave *baek-il** od proliva i temperature. Njene sestre, još neudate, krivile su je za to što je imala malo mleka i savetovale je da ode kod šamana.

---

* Važan praznik u životu korejskih beba – obeležavanje stotog dana posle rođenja. (Prim. prev.)

Huni i njegovi roditelji su na šamana gledali s neodobravanjem, ali ona je otišla ne rekavši im za to kad je treći put ostala trudna. Ipak, sredinom treće trudnoće, osećala se čudno, i Jangđin se pomirila s mogućnošću da i ovo dete umre. Izgubila je treće dete zbog velikih boginja.

Njena svekrva je otišla kod travara i kuvala joj je čajeve za isceljenje. Jangđin je ispijala šoljice do poslednje smeđe kapi i izvinjavala se zbog velikog troška. Posle svakog porođaja, Huni je išao na pijacu da kupi svojoj ženi odabrane morske trave za supu koja će joj isceliti matericu; posle svake smrti, donosio joj je slatke kolače od pirinča još tople sa pijace i davao joj: „Moraš da jedeš. Moraš da povratiš snagu.“

Tri godine posle venčanja, Huniju je umro otac, a onda posle nekoliko meseci, za njim je otišla i njegova žena. Jangđinini svekar i svekrva nikad joj nisu uskraćivali obroke ili odeću. Nisu je tukli ni grdili iako nije uspela da im podari preživelog naslednika.

Konačno, Jangđin je rodila Sunđu, svoje četvrto dete i jedinu devojčicu, i ta devojčica je napredovala; pošto je napunila tri godine, njeni roditelji su mogli da prespavaju noć bez uzastopnog proveravanja slamarice kako bi videli da li maleno obličje kraj njih i dalje diše. Huni je svojoj kćerki pravio lutke od šaše i odricao se duvana kako bi joj kupovao slatkiše; njih troje su svaki obrok jeli zajedno, iako su stanari želeli da Huni jede s njima. On je voleo svoju devojčicu isto kao što su njegovi roditelji voleli njega, ali ustanovio je da ništa ne može da joj odbije. Sunđa je izgledala obično i rado se i vedro smejala, ali za njenog oca bila je lepotica, i on se divio njenom savršenstvu. Malo je očeva na svetu obožavalo svoje kćerke kao Huni, koji kao da je živeo samo da bi svom detetu izmamio osmeh.

U zimu, kad je Sunđa imala trinaest godina, Huni je tiho umro od tuberkuloze. Na njegovoj sahrani, Jangđin i njena kći bile su neutešne. Sledećeg jutra, mlada udovica je ustala sa slamarice i vratila se poslu.

Novembar 1932.

Zima posle japanske okupacije Mandžurije bila je teška. Ledeni vetrovi šibali su kroz maleni pansion, a žene su nabijale vatu između slojeva tkanine u odeći. Ta stvar koju su nazivali Velika ekonomska kriza bila je prisutna širom sveta, govorili su stanari često u vreme obroka, ponavljajući ono što su čuli na pijaci od ljudi koji su umeli da čitaju novine. Siromašni Amerikanci bili su jednako gladni kao i siromašni Rusi i siromašni Kinezi. U ime cara, čak su i obični Japanci oskudevali. Nema sumnje, sposobni i snažni preživeli su tu zimu, ali sramotnih izveštaja – o deci koja su odlazila na spavanje i nisu se budila, o devojkama koje su nevinost prodavale za činiju pšeničnih rezanaca, i o starima koji su se tiho iskradali da umru kako bi mladi mogli da jedu – bilo je u izobilju.

Pritom, stanari su očekivali svoje redovne obroke, a staroj kući su trebale popravke. Zakup se morao plaćati svakog meseca gazdinom zastupniku, koji je bio uporan. S vremenom, Jangđin je naučila da barata novcem, posluje sa dobavljačima i odbija uslove koje nije želela da prihvati. Uposlila je dve sestre bez roditelja i postala poslodavac. Bila je tridesetsedmogodišnja udovica koja je vodila pansion, a ne više bosonoga šiparica koja je došla na taj prag stežući u rukama komplet čistog veša umotan u četvrtasti komad tkanine.

Jangđin je morala da se stara o Sundi i zarađuje novac; bile su srećne što imaju taj posao iako im kuća nije pripadala. Svakog prvog u mesecu, svaki stanar je plaćao dvadeset tri jena za smeštaj i hranu, i taj iznos je sve manje uspevao da pokrije kupovinu žita na pijaci ili uglja za ogrev. Cene stanovanja nisu mogle da se podižu pošto ljudi više nisu zarađivali, ali ona je i dalje morala da im daje istu količinu hrane. Tako je od golenjača kuvala guste, mlečne čorbe i začinjavala povrćem iz bašte kako bi pripremila ukusne priloge; razvlačila je obroke od prosa i ječma i oskudnih stvari iz ostave kad bi krajem meseca preostalo malo novca. Kad više ne bi preostalo mnogo u džaku sa žitom, pripremala je ukusne palačinke od brašna napravljenog od sušenog pasulja i vode. Stanari su joj donosili ribu koju nisu mogli da prodaju na pijaci, i kad bi se tu našla dodatna kofa kraba ili skuše, ona ih je čuvala u začinima kako bi dopunjavala neizbežno sve mršavije obroke.

U prethodna dva godišnja doba, šest gostiju je na smenu spavalo u jednoj gostinskoj sobi: tri brata Čung iz Đeolada ribarila su noću i spavala tokom dnevne smene, a dva mlada momka iz Tegua i jedan udovac iz Pusana radili su na ribljoj pijaci preko dana i odlazili rano uveče na spavanje. U maloj sobi, muškarci su spavali jedni uz druge, ali niko nije prigovarao, jer je ovaj pansion bio bolji od onog na šta su navikli kod kuće. Posteljina je bila čista, a hrana izdašna. Devojke su im dobro prale odeću, a gazdarica pansiona krpila je iznošenu radnu odeću svojih stanara kako bi im potrajala još jednu sezonu. Nijedan od tih muškaraca nije mogao sebi da priušti ženu, tako da za njih taj aranžman uopšte nije bio loš. Žena je mogla radnicima da pruži izvesnu fizičku utehu, ali brak je mogao da dovede do dece kojima bi trebali hrana, odeća i dom; žena siromaha bila je sklona zanovetanju i plakanju, i ti muškarci su znali gde su im granice.

Povećanje cena praćeno nestašicom novca bilo je uznemirujuće, ali stanari gotovo nikada nisu kasnili s kirijom.

Muškarci koji su radili na pijaci povremeno su plaćali neprodatom robom, a Jangđin je uzimala teglu ulja za kuvanje umesto nekoliko jena kad bi došao dan za naplatu. Svekrva joj je objasnila da mora da bude u veoma dobrim odnosima sa stannarima: radnici su uvek mogli da odsednu i drugde. Objasnila je: „Muškarci mogu da biraju ono što žene ne mogu.“ Na kraju svake sezone, ako bi preostao koji novčić, Jangđin ih je stavljala u tamnu keramičku posudu i čuvala iza panela u ormaru, gde je njen muž odložio dva zlatna prstena koji su nekada pripadali njegovoj majci.

U vreme obroka, Jangđin i njena kći služile su hranu bešumno dok su stanari bučno razgovarali o politici. Braća Čung bila su nepismena, ali pomno su pratila vesti na dokovima i volela su da analiziraju sudbinu zemlje za trpezarijskim stolom pansiona.

Bila je sredina novembra, i tog meseca je ulov ribe bio bolji od očekivanog. Braća Čung samo što su se probudila. Stanari iz večernje smene ubrzo će poći kući na spavanje. Braća ribari poješće svoj glavni obrok pre isplovljavanja na more. Odmorna i ratoborna, braća su bila ubedena da Japan ne može da osvoji Kinu.

„Da, mogu gadovi da odgrizu zalogaj, ali Kina neće biti pojedena cela. Nemoguće!“, uskliknuo je srednji brat Čung.

„Ti kepeci ne mogu da zauzmu toliko veliko kraljevstvo. Kina je naš stariji brat! Japan je samo zlo seme“, povikao je Debeljko, najmlađi brat, tresnuvši svojom šoljom čaja. „Kina će da doaka tim skotovima! Gledajte samo!“

Siromasi su se rugali svom moćnom kolonizatoru unutar oronulih zidova pansiona, osetivši se sigurnim pred kolonijalnom policijom koja nije htela da se baka oko ribara sa grandioznim idejama. Braća su se hvalisala snagom Kine – srca su im čeznula za tim da neka druga zemlja bude snažna kad su

ih već izneverili sopstveni vladari. Koreja je već dvadeset dve godine bila kolonija. Mlađa dvojica nisu nikada živela u Koreji kojom nije vladao Japan.

„*Ađumoni*“, povikao je Debeljko prijazno. „*Ađumoni*.“*

„Da?“ Jangđin je znala da on želi još da jede. On je bio sitan mladić koji je jeo više nego njegova dva brata zajedno.

„Još jedna činija vaše izvrsne supe?“

„Da, da, naravno.“

Jangđin je donela to iz kuhinje. Debeljko je sve posrkao, i onda su muškarci krenuli iz kuće na posao.

Stanari iz večernje smene ubrzo su se vratili kući, oprali i brzo večerali. Popušili su po lulu i onda otišli na spavanje. Žene su raspremile stolove i pojele svoju jednostavnu večeru tiho, jer su muškarci spavali. Služavke i Sunda pospremile su kuhinju i oprale prljave umivaonike. Jangđin je proverila ugalj pre nego što se pripremila za krevet. U glavi joj je i dalje bio razgovor braće o Kini. Huni bi obično pažljivo saslušao sve muškarce koji su mu donosili vesti, klimnuo glavom, odlučno izbacio vazduh iz pluća i onda pošao da se pobrine za kućne poslove. „Nije važno“, rekao bi on, „nije važno.“ Bez obzira na to da li će Kina kapitulirati ili će se osvetiti, korov u bašti je morao da se okopa, sandale od kanapa morale su da se ispletu ako su mislili da hodaju u obući, a morali su se odvrćati i kradljivci koji su često pokušavali da im otmu onih nekoliko kokošaka koje su imali.

Ovlaženi porub vunenog kaputa Baeka Isaka sasvim se zaledio, ali Isak je konačno pronašao pansion. Bio je iscrpljen dugim putovanjem iz Pjongjanga. Nasuprot snežnom severu, hladnoća u Pusanu bila je varljiva. Zima na jugu izgledala je blaža, ali

---

* *Ajumoni* – korejska reč kojom se neko s poštovanjem obraća udatoj ili sredovečnoj ženi s kojom nije u srodstvu. (Prim. prev.)

ledeni vetar sa mora zavlačio se u oslabljena pluća i hladio ga do srži kostiju. Kad je krenuo od kuće, Isak se osećao dovoljno snažnim da putuje vozom, ali sada je ponovo ostao bez energije i znao je da mora da se odmori. Od železničke stanice u Pusanu uspeo je da dođe do brodića koji ga je prevezao na Jongdo, a kad se iskrcao sa broda, prodavac uglja iz tog kraja doveo ga je do vrata pansiona. Isak je ispustio vazduh iz pluća i pokušao, spreman da se sruši, pomislivši da će mu ujutro biti bolje, samo ako bude mogao dobro da prespava noć.

Jangđin se taman smestila na svoju slamaricu prekrivenu pamukom kad je mlađa služavka pokušala na dovratak male niše u kojoj su sve žene spavale zajedno. „*Ađumoni*, tu je neki gospodin. Želi da razgovara sa domaćinom. Nešto u vezi s njegovim bratom koji je bio ovde pre više godina. Gospodin bi želeo da prenoći. Večeras“, kazala je služavka, bez daha.

Jangđin se namrštila. Ko je to mogao da traži Hunija?, zapitala se. Sledećeg meseca biće tri godine od njegove smrti.

Na zagrejanom podu njena kći Sunda već je spavala i lako hrkala, a rasuta kosa, neuredna posle pletenica koje je nosila tokom dana, bila je poput svetlucavog pravougaonika od crne svile na jastuku. Kraj nje je ostalo taman toliko mesta da sluškinje legnu pošto završe s poslom za to veče.

„Zar mu nisi rekla da je domaćin preminuo?“

„Jesam. Kao da se iznenadio. Gospodin je rekao da je njegov brat pisao domaćinu, ali da nije bilo odgovora.“

Jangđin se uspravi u sedeći položaj i posegnu za *hanbokom** od muslina koji je maločas skinula i presavila u urednu hrpu kraj njenog jastuka. Obukla je postavljeni prsluk preko suknje i jakne. U nekoliko spretnih pokreta, podigla je kosu u punđu.

Kad ga je ugledala, Jangđin je shvatila zbog čega ga sluškinja nije oterala. Bio je građen kao mladi bor, prav i elegantan, i bio

---

* Tradicionalna korejska haljina za zvanične ili poluzvanične prilike. (Prim. prev.)

je neobično lep: tanane osmehnute oči, snažan nos i dug vrat. Taj muškarac je imao bledo, neizborano čelo, i nije nimalo ličio na prosede stanare koji su vikali kad su tražili hranu, ili zadirkivali služavke zbog toga što su neudate. Mladić je imao na sebi zapadnjačko odelo i debeo zimski kaput. Uvozne kožne cipele, kožni kofer i trilbi šešir izgledali su krajnje neprikladno u malom predsoblju. Sudeći po izgledu, taj čovek je imao dovoljno novca za sobu u gradu u nekom većem konaku za trgovce ili zanatlije. Gotovo svi konaci u Pusanu gde su Korejci mogli da odsednu bili su puni, ali za dosta novca moglo se nešto naći. On je mogao da prođe kao bogati Japanac zahvaljujući tome kako se oblačio. Služavka je zurila u gospodina malo otvorenih usta, u nadi da će mu biti dopušteno da ostane tu.

Jangđin se pokloni, ne znajući šta da mu kaže. Nema nikakve sumnje u to da je njegov brat poslao pismo, ali ona ne ume da čita. Jednom u svakih nekoliko meseci molila je učitelja u gradu da joj pročita poštu, ali ove zime to nije učinila zbog nedostatka vremena.

„*Ađumoni*“ – poklonio se on – „nadam se da vas nisam probudio. Bio je mrak kad sam sišao s broda. Tek sam danas saznao za vašeg muža. Žao mi je što čujem tu tužnu vest. Ja sam Baek Isak. Dolazim iz Pjongjanga. Moj brat Baek Joseb boravio je ovde pre mnogo godina.“

Njegov severnjački naglasak bio je blag, a govor učen.

„Ponadao sam se da provedem ovde nekoliko nedelja pre nego što pođem u Osaku.“

Jangđin spusti pogled na svoja bosa stopala. Gostinska soba je već bila puna, a ovakav čovek bi očekivao sopstvene odaje za spavanje. U ovo doba noći, bilo bi teško pronaći čamdžiju da ga vrati na kopno.

Isak izvuče belu maramicu iz pantalona i prekri usta kako bi se nakašljao.

„Moj brat je bio ovde pre gotovo deset godina. Pitam se da li ga se sećate. Veoma se divio vašem mužu.“

Jangđin klimnu glavom. Stariji Baek se izdvajao u njenom sećanju po tome što nije bio ribar niti je radio na pijaci. Ime mu je bilo Joseb; dobio ga je po nekome iz Biblije. Roditelji su mu bili hrišćani i osnivači crkve gore, na severu.

„Ali vaš brat – taj gospodin nije mnogo ličio na vas. Bio je nizak, sa okruglim metalnim naočarima. Zaputio se u Japan; boravio je ovde nekoliko sedmica pre nego što je otišao.“

„Da, da.“ Isakovo lice se ozarilo. On Joseba nije video duže od decenije. „Živi u Osaki sa svojom ženom. On je taj koji je pisao vašem mužu. Insistirao je da ovde odsednem. Pisao mi je o vašem brodetu od bakalara. 'Bolji je nego kod kuće', rekao je.“

Jangđin se osmehnu. A kako i ne bi?

„Brat mi je rekao da je vaš muž veoma marljivo radio.“ Isak nije pomenuo bangavu nogu niti zečju usnu, premda je Joseb naravno pominjao te stvari u svojim pismima. Isak je baš želeo da se upozna sa čovekom koji je prevazišao takve poteškoće.

„Da li ste večerali?“, upita Jangđin.

„Nisam gladan. Hvala vam.“

„Možemo vam poslužiti nešto da prezalogajite.“

„Mislite li da bih mogao ovde da odsednem? Jasno mi je da me niste očekivali, ali putujem već dva dana.“

„Nemamo praznu sobu, gospodine. Vidite, ovo nije velika kuća...“ Isak uzdahnu, a onda se osmehnu udovici. Bio je to njegov teret, ne njen, i nije želeo da njoj zbog njega bude neprijatno. On potraži pogledom svoj kofer. Bio je blizu vrata.

„Naravno. Onda bolje da se vratim u Pusan i pronađem sebi konačište. Pre nego krenem natrag, da li možda znate za neki ovdašnji pansion koji bi mogao da ima praznu sobu za mene?“ Uspravio se, kako ne bi izgledao obeshrabreno.

„U blizini nema ničega, a mi nemamo praznu sobu“, reče Jangđin. Ako ga smesti sa ostalima, možda će mu smetati miris drugih muškaraca. Nikakvo pranje nije moglo da ukloni miris ribe iz njihove odeće.

Isak zatvori oči i klimnu glavom. Okrenu se da pođe.

„Ima malo dodatnog prostora tamo gde spavaju svi stanari. Vidite, postoji samo jedna soba. Tri gosta spavaju preko dana i tri preko noći, zavisno od njihovog radnog rasporeda. Postoji taman toliko prostora za još jednog čoveka, ali ne bio vam bilo udobno. Možete pogledati ako želite.“

„Biće u redu“, reče Isak, s olakšanjem. „Bio bih vam veoma zahvalan. Mogu da vam platim za mesec dana.“

„Možda će biti gužva veća nego što ste navikli. Nije bilo toliko ljudi ovde kad je vaš brat boravio kod nas. Tada nije bilo toliko sveta. Ne znam da li...“

„Ne, ne. Treba mi samo čoše da prilegnem.“

„Kasno je, a vetar je večeras veoma jak.“ Jangđin je najednom bilo neprijatno zbog stanja u kojem je njen pansion, iako nikada ranije nije tako nešto osećala. Ako on poželi da sutra ujutro pođe, pomislila je, vratiće mu novac.

Kazala mu je da mesečna kirija mora da se plati unapred. Ako on ode pre kraja meseca, ona će mu vratiti ostatak. Naplatila mu je dvadeset tri jena, jednako kao i ribarima. Isak je izbrojao novac i pružio joj obema rukama.

Služavka je spustila njegovu torbu ispred sobe i otišla da uzme novu prostirku za spavanje iz ormara. Biće mu potrebna topla voda iz kuhinje kako bi se oprao. Služavka je spustila oči, ali bila je radoznala u vezi sa njim.

Jangđin je otišla sa služavkom da pripremi ležaj, a Isak ih je tiho posmatrao. Posle toga, služavka mu je donela umivaonik pun tople vode i čist peškir. Momci iz Tegua spavali su uredno jedan uz drugog, a udovac je spavao s rukama podignutim iznad glave. Isakova slamarica je bila postavljena paralelno sa udovčevom.

Ujutro, ljudi će se malo buniti zbog toga što će morati da dele prostor sa još jednim stanarom, ali Jangđin zaista nije mogla da ga odbije.

U zoru, braća Čung su se vratila sa svog čamca. Debeljko je odmah primetio novog stanara koji je ostao da spava u sobi.

Iscerio se prema Jangđin. „Drago mi je što vidim da je tako marljiva žena kao vi toliko uspešna. Vesti o vašem sjajnom kuvanju stigle su i do bogatih. Još malo pa ćete početi da primete japanske goste! Nadam se da ste mu naplatili trostruko u odnosu na ono što plaćamo mi sirotani.“

Sunda je zavrtela glavom pred njim, ali on to nije primetio. Debeljko je uzeo prstima kravatu koja je visila kraj Isakovog odela.

„Dakle, ovo *jangban** nosi oko vrata kako bi se pravio važan? Liči mi na omču. Nikad nisam video nešto takvo izbliza! *Vah* – glatko!“ Najmlađi brat je protrljao brkove kravatom. „Možda je ovo svila. Prava svilena omča!“ Naglas se nasmejao, ali Isak se nije pomerio.

„Debeljko-ja**“, ne diraj to“, reče Gombo strogo. Lice najstarijeg brata imalo je ožiljke od boginja, i kad bi se naljutio,

---

* *Yangban* – korejska aristokratija iz perioda dinastije Čoson. (Prim. prev.)

** U korejskom se *ya* dodaje uz reč u značenju našeg „hej“, kao uzvik za dozivanje, privlačenja pažnje.

njegova rošava koža bi pocrvenela. Otkad im je otac umro, on je sam vodio računa o svoja dva brata.

Debeljko pusti kravatu sa smetenim izrazom na licu. Nije voleo da ljuti Gomba. Braća su se okupala, jela, i onda su sva trojica zaspali. Novi gost je nastavio da spava kraj njih, i njegov san bio je s vremena na vreme prožet prigušenim kašljem.

Jangđin je otišla u kuhinju da kaže služavkama da se postaraju za novog stanara ako se ovaj probudi. Trebalo je da za njega imaju spreman topli obrok. Sunda je čučala u uglu i čistila slatki krompir, ne dižući pogled kad bi joj majka ušla u prostoriju ili izašla. U protekloj nedelji, one su razgovarale samo kad je to bilo neophodno. Sluškinje nisu mogle da ustanove šta je dovelo do toga da Sunda bude toliko mirna.

U kasno popodne braća Čung su se probudila, ponovo jela i otišla u selo da kupe duvana pre odlaska na čamac. Večernji stanari još se nisu vratili s posla, pa je kuća nekoliko sati bila tiha. Morski vetar se probijao kroz porozne zidove i oko ivica prozora, izazivajući znatnu promaju u kratkom hodniku koji je povezivao sobe.

Jangđin je sedela ukrštenih nogu blizu jednog od toplih mesta na zagrejanom podu u niši gde su žene spavale. Krpila je jedne od pet-šest pantalona sa hrpe iznošene odeće gostiju. Muška odeća nije bila dovoljno često prana, pošto su muškarci imali tako malo toga, i mrzelo ih je da se time gnjave.

„Samo će se ponovo zaprljati“, požalio bi se Debeljko, iako su njegova starija braća više volela da im odeća bude čista. Posle pranja, Jangđin je krpila sve što je mogla, a najmanje jednom godišnje menjala je okovratnike košulja i jakni koji više nisu mogli da se popravljaju ili čiste. Kad god bi se novi stanar zakašljao, ona bi podigla glavu. Pokušavala je da se usredsredi na uredne štepove umesto na svoju kćerku, koja je ribala podove u kući. Dvapat dnevno, žuti podovi prekriveni voštanim papirom

---

čišćeni su kratkom metlom, a onda ručno brisani čistom krpom.

Ulazna vrata kuće polako su se otvorila, i majka i kćerka su istovremeno podigle glavu sa onog što su radile. Đun, prodavac uglja, došao je po svoj novac.

Jangđin je ustala s poda da bi se susrela s njim. Sunda se malo naklonila, a onda vratila poslu.

„Kako vam je žena?“, upita Jangđin. Žena prodavca uglja imala je nervozan želudac i povremeno je bila vezana za krevet.

„Ustala je rano i otišla na pijacu. Ne mogu da sprečim tu ženu da zarađuje. Znae već kakva je“, rekao je Đun s ponosom.

„Vi ste srećan čovek.“ Jangđin izvadi novčanik da mu plati za nedeljnu količinu uglja.

„*Adumoni*, da su sve moje mušterije kao vi, nikada ne bih gladovao. Vi uvek plaćate račune kad dospeju!“ Zakikotao se sa zadovoljstvom.

Jangđin mu se osmehnu. Svake nedelje se žalio kako mu niko ne plaća na vreme, ali većina ljudi je štedela na hrani kako bi njemu plaćala, jer je ova zima bila previše hladna da ne bi imali ugalj. Prodavac uglja je takođe bio krupan muškarac koji je ispijao po šolju čaja i prihvatao zakusku u svakoj kući na svom putu; on nikada nije gladovao, čak ni u siromašnim godinama. Njegova žena je bila najbolja prodavačica morske trave na pijaci i sama je pristojno zarađivala.

„Onaj kvarni skot Li-seki* dalje niz ulicu neće da ispvrti ono što je dužan...“

„Nije lako. Svi su u nevolji.“

„Ne, ništa ni najmanje nije lako, ali vaša kuća je puna platežnih gostiju zato što ste vi najbolja kuvarica u Kjungsangdou.

---

* U korejskom dodatku *seki* daje uvredljiv smisao reči uz koju stoji. (Prim. prev.)

Sveštenik je sada odseo kod vas? Da li ste mu pronašli krevet? Ja sam mu rekao da je vaša deverika najbolja u Pusanu.“ Đun onjuši vazduh, zapitavši se da li bi mogao nešto da strpa u usta pre sledeće kuće, ali nije nanjušio ništa ukusno.

Jangđin pogleda u svoju kćerku i Sunđa prekinu sa ribanjem poda kako bi otišla u kuhinju da prodavcu uglja pripremi nešto za jelo.

„Ali jeste li znali, mladić je već čuo za vaše kuvanje od svog brata koji je tu boravio pre deset godina? Ah, stomak bolje pamti nego srce!“

„Sveštenik?“ Jangđin je izgledala zbunjeno.

„Onaj mladić sa severa. Sreo sam ga sinoć kako tumara ulicama i traga za vašom kućom. Baek Isak. Izgleda onako otmeno. Pokazao sam mu vašu kuću, i svratio bih i sam, ali imao sam kasnu isporuku za Čo-sekija, koji je konačno pronašao novac da mi plati posle mesec dana izbegavanja...“

„Oh...“

„Dakle, rekao sam svešteniku za probleme koje moja žena ima sa stomakom i koliko vredno radi za tezgom, i znate, on je kazao da će se na licu mesta pomoliti za nju. Samo je oborio glavu i sklopio oči! Ne znam da li verujem u to mumlanje, ali ne vidim kako bi moglo ikome da naškodi. Veoma lepo izgleda taj momak, zar ne? Je li već otišao? Voleo bih da ga pozdravim.“

Sunđa mu donese drveni poslužavnik sa šoljom vrućeg čaja od ječma, čajnikom i činijom slatkih krompira barenih na pari, pa spusti to ispred njega. Prodavac uglja sede na podni jastuk i navali na slatki krompir. Pažljivo je žvakao, a onda je ponovo progovorio.

„I tako sam jutros pitao ženu kako se oseća, a ona mi je rekla da nije toliko loše, i onda otišla na posao! Možda ipak ima nečega u tim molitvama. Ha!“

„Je li on katolik?“ Jangđin nije nameravala toliko često da ga prekida, ali sa Đunom, koji je mogao da govori satima,

---

drugačije se nije moglo razgovarati. Za jednog muškarca, govorio je njen muž, Đun ima previše reči. „Pop?“

„Ne, ne. Nije on pop. Ti su ljudi drugačiji. Baek je protestant. Od onih što se žene. Zaputio se u Osaku, gde mu živi brat. Ne sećam se da sam njega sreo.“ Nastavio je da tiho žvaće i otpijao male gutljaje iz šolje sa čajem.

Pre nego što je Jangđin imala priliku da kaže bilo šta, Đun reče: „Taj Hirohito-seki zauzeo je našu državu, ukrao nam najbolju zemlju, pirinač, ribu, a sada i omladinu.“ On uzdahnu i pojedje još jedan zalogaj krompira. „Pa, ne krivim mlade ljude što odlaze u Japan. Ovde se ne može zaraditi. Za mene je prekasno, ali da imam sina“ – Đun je načas začutao, pošto nije imao dece, i pomisao na to uvek bi ga rastužila – „poslao bih ga na Havaje. Moja žena ima pametnog sestrića koji radi tamo na plantaži šećera. Posao je težak, pa šta? On ne radi za ove skotove. Pre neki dan, kad sam otišao na dokove, bitange su pokušale da mi kažu kako ne mogu...“

Jangđin se namršti zbog njegovih prostakluka. Pošto je kuća bila toliko mala, devojke u kuhinji i Sunda, koja je sada brisala prostoriju u niši, mogle su da čuju sve, i nema nikakve sumnje da su obraćale pažnju.

„Da vam donesem još čaja?“

Đun se osmehnu i gurnu praznu šolju prema njoj obema rukama. „Sami smo krivi za to što smo ostali bez zemlje. Znam to“, nastavi on. „Ti prokleti aristokratski skotovi su nas prodali. Niti jedan jedini *jangban* skot nije imao muda.“

I Jangđin i Sunda su znale da se devojke u kuhinji kikoću zbog tirade prodavca uglja, koja se nije menjala iz nedelje u nedelju.

„Ja možda jesam seljak, ali pošteno radim, i ne bih dozvolio nekom tamo Japancu da preuzme vlast.“ On izvadi čistu, belu maramicu iz kaputa prekrivenog ugljenom prašinom i obrisa slinavi nos. „Gadovi. Bolje da krenem dalje sa isporukama.“

Udovica ga zamoli da sačeka dok ona ode u kuhinju. Na ulaznim vratima Jangđin pruži Đunu zavežljaj sveže iskopanih krompira u krpi. Jedan skliznu napolje i otkotrlja se na pod. On ga dohvati i strpa u duboki džep kaputa. „Ne sme se izgubiti ništa vredno.“

„Za vašu ženu“, reče Jangđin. „Molim vas, pozdravite je.“

„Hvala.“ Đun žurno nazu cipele i izađe iz kuće. Jangđin ostade kraj vrata posmatrajući ga kako odlazi i vrati se unutra tek kada je ušao u susednu kuću.

Kuća je izgledala praznije bez uzvišenih govorancija tog razmetljivca. Sunđa je puzila na kolenima i dovršavala hodnik koji je spajao prednju sobu sa ostatkom kuće. Devojka je imala čvrsto telo nalik na bleđi drveni blok – veoma nalik na majku – s velikom snagom u spretnim šakama, mišićavim rukama i jakim nogama. Njeno nisko, široko telo bilo je zdepasto, građeno za težak rad, sa malo delikatnosti u licu ili udovima, ali ona je fizički bila veoma privlačna – pre zgodna nego lepa. U svakom okruženju, Sunđu bi odmah zapazili zahvaljujući brznoj energiji i vedrom držanju. Stanari su se Sundi neprestano udvarali, ali nijedan nije uspeo u svojim nastojanjima. Njene tamne oči svetlucale su kao sjajni rečni obluci na uglačanoj mermernoj površini, a kad bi se nasmejala, prosto ste morali da joj se u tome pridružite. Njen otac Huni bdeo je nad njom od rođenja, i čak i kada je bila veoma mala, Sunđa je smatrala da joj je glavna dužnost da ga čini srećnim. Čim je naučila da hoda, pratila ga je kao odan kućni ljubimac, i premda se divila majci, kada joj je otac umro, Sunđa se iz radosne devojčice pretvorila u promišljenu devojku.

Niko od braće Čung nije mogao sebi da priušti ženidbu, ali Gombo, najstariji, rekao je u više navrata da bi devojka kao Sunđa bila dobra žena muškarcu koji bi želeo da napreduje u svetu. Debeljko joj se divio, ali se pripremio da je obožava kao

stariju snahu, iako joj je bilo samo šesnaest godina, tako da je bila istog uzrasta kao i on. Da je iko od braće mogao da se oženi, prvorodeni Gombo bi se venčao pre ostalih. Ništa od toga više nije bilo važno, jer je Sunđa odnedavno izgubila sve potencijalne proscce. Bila je trudna, a bebin otac nije bio u mogućnosti da se njom oženi. Pre nedelju dana Sunđa je to priznala majci, ali naravno, niko drugi nije znao.

„*Adumoni, adumoni!*“, kriknu starija služavka iz prednjeg dela kuće, gde su spavali stanari, i Jangđin pohita u sobu. Sunđa ispusti krpu i pođe za njom..

„Ima krvi! Na jastuku! A on je natopljen znojem!“

Boki, starija od dve sestre služavke, disala je duboko kako bi se umirila. Nije ličilo na nju da podigne glas, i nije namerala da preplaši ostale, ali nije znala da li je stanar mrtav ili na samrti, i previše se plašila da mu priđe.

Na trenutak niko nije progovarao, a onda Jangđin reče služavki da izađe iz sobe i sačeka kod ulaznih vrata.

„Mislim da ima tuberkulozu“, reče Sunđa.

Jangđin klimnu glavom. Stanarev izgled podsetio ju je na nekoliko poslednjih Hunijevih nedelja.

„Dovedi apotekara“, reče Jangđin Boki, a onda se predomisli. „Ne, ne, sačekaj. Možda mi zatrebaš.“

Isak je ležao usnuo na jastuku, preznojen i zajapuren, nesvestan da žene zure odozgo u njega. Doki, mlađa devojkica, tek što je došla iz kuhinje, i glasno je zasoptala, samo da bi je sestra ućutkala. Kad je stanar prethodne noći stigao, primećivalo se njegovo pepeljasto bledilo, ali na dnevnom svetlu, njegovo lepo lice bilo je sivo – boje prljave kišnice nakupljene u tegli. Jastuk mu je bio vlažan od brojnih crvenih tačkica tamo gde je kašljao.

„*Uh-muh...*“, * izusti Jangđin, preplašena i uzrujana. „Moramo ga odmah premestiti. Mogli bi ostali da se razbole. Doki-ja,

---

* Korejski izraz sa značenjem „za boga miloga“. (Prim. prev.)

odmah iznesi sve iz ostave. Požuri.“ Smestiće ga u ostavu, gde je njen muž spavao kad je bio bolestan, ali bilo bi daleko lakše kada bi on mogao da ode sam do zadnjeg dela kuće, umesto da ona pokuša sama da ga premesti.

Jangđin povuče ugao ležaja u pokušaju da ga prodrma i probudi.

„Pastore Baek, gospodine, gospodine!“ Jangđin mu dodirnu mišicu. „Gospodine!“

Konačno, Isak otvori oči. Nije mogao da se seti gde se nalazi. U snu, on je bio kod kuće, odmarao se blizu voćnjaka s jabukama; drveće je bilo puno belih pupoljaka. Kad je došao k sebi, prepoznao je gazdaricu pansiona.

„Da li je sve u redu?“

„Imate li tuberkulozu?“, upita ga Jangđin. On bi to svakako morao da zna.

On odmahnu glavom.

„Ne, imao sam je pre dve godine. Otad mi je dobro.“ Isak dodirnu čelo i oseti da mu je linija kose oznojena. Podiže glavu i shvati da mu je teška. „O, vidim“, reče on, ugledavši crvene mrlje na jastuku. „Tako mi je žao. Ne bih dolazio ovamo da sam znao da bih mogao da vam naudim. Treba da pođem. Ne želim da vas dovedem u opasnost.“ Isak zatvori oči zato što se osećao veoma umorno. Isak je bio bolešljiv čitavog života, a njegova najskorija infekcija tuberkulozom bila je tek jedna od mnogobrojnih bolesti koje je pretrpeo. Njegovi roditelji i lekari nisu želeli da on ide u Osaku; samo je njegov brat Joseb mislio kako bi to bilo bolje po njega, pošto je Osaka bila toplija od Pjongjanga i pošto je Joseb znao koliko Isak ne želi da u njemu vide invalida, a tako su se prema njemu ophodili najvećim delom života.

„Treba da se vratim kući“, reče Isak, ne otvarajući oči.

„Umrećete u vozu. Stanje će vam se pogoršati pre nego što će krenuti nabolje. Možete li da sednete?“, upita ga Jangđin.

Isak se pridiže i nasloni na hladan zid. Bio je umoran od putovanja, ali sad mu se činilo da se na njega navali medved. Zadržao je dah i okrenuo se prema zidu da se iskašlje. Krvave tačke poprskale zid.

„Ostaćete ovde. Dok vam ne bude dobro“, reče Jangđin.

Ona i Sunda se zgledaše. Nisu se razbolele kada je Huni ovo imao, ali devojke, koje tada nisu bile tu, kao i stanari, morale su se nekako zaštititi.

Jangđin ga pogleda u lice. „Možete li da malo hodate do zadnje prostorije? Morali bismo da vas razdvojimo od ostalih.“

Isak pokuša da ustane, ali bez uspeha. Jangđin klimnu glavom. Ona reče Doki da dovede apotekara i Boki da se vrati u kuhinju kako bi pripremila obrok za stanare.

Jangđin ga natera da legne na prostirku, pa povuče prostirku polako, tako da ova klizi prema ostavi, isto onako kako je tri godine pre toga premestila svog muža.

Isak promumla: „Nisam želeo da vam naudim.“

Mladić je sebe nemo proklinjao zbog želje da vidi sveta izvan rodnog mesta i zbog samoobmane da je dovoljno zdrav za odlazak u Osaku kad je već slutio da nikada neće biti izlečen od takve bolešljivosti. Ako zarazi ikoga od ljudi s kojima je došao u kontakt, za njihovu smrt on će biti kriv. Ako već treba da umre, nadao se da će umreti brzo i poštedeti nedužne.

Jun 1932.

Na samom početku leta, manje od šest meseci pre nego što je mladi pastor došao u pansion i razboleo se, Sunda je srela Koh Hansua, novog trgovca robom.

U morskome vazduhu bilo je svežine tog jutra kad je Sunda otišla na pijacu u kupovinu za pansion. Još otkad je bila beba privezana za majčina leđa, odlazila je na otvorenu pijacu u Nampodongu; onda kasnije, kao devojčica, držala je oca za ruku dok je on vukao noge, i za odlazak i za povratak trebalo im je po čitav sat zbog njegovog iskrivljenog stopala. Taj posao bio je prijatniji s njim nego s njenom majkom, zato što su svi usput veoma srdačno pozdravljali njenog oca. Hunijeva izobličena usta i nespretni koraci kao da su nestajali usred ljubaznih pitanja komšija o njihovoj porodici, pansionu i stanarima. Huni nikada nije mnogo govorio, ali njegovoj kćerki bilo je očigledno, čak i tada, da su mnogi želeli njegovo tiho odobravanje – promišljeni pogled njegovih poštenih očiju.

Posle Hunijeve smrti, Sunda je postala zadužena za nabavke za pansion. Njena trasa pri kupovini nije se razlikovala od one koju je naučila od majke i oca: najpre sveže namirnice, potom kosti za supu od kasapina, onda nekoliko stavki od pijačnih

---

ađuma* koje su čučale kraj lavora punih začina, dubokih redova svetlucavih jegulja, ili bucmastih morskih deverika ulovljenih pre samo nekoliko sati – sa robom izloženom na privlačan način povrh tirkizne i crvene voštane tkanine raširene na tlu. Ogromna pijaca morskih plodova – jedna od najvećih te vrste u Koreji – protezala se preko kamenite plaže prekrivene oblucima i razlomljenim kamenjem, a *ađume* su izvikivale koliko god su glasno mogle, svaka sa svoje četvrtaste cerade.

Sunđa je kupovala morsku travu od žene prodavca uglja, koja je imala robu najboljeg kvaliteta. *Ađuma* je primetila kako novi trgovac ribom zuri u devojku iz pansiona.

„Bestidnik. Kako samo pilji! Dovoljno je star da ti bude otac!“ *Ađuma* sa morskom travom prevrnula je očima. „Samo zato što je čovek bogat, ne znači da ima prava da bude toliko drzak prema finoj devojci iz dobre porodice.“

Sunđa podiže pogled i vide pridošlicu u zapadnjačkom odeću svetle boje i belim kožnim cipelama. Stajao je kraj kancelarija od drveta i talasastog lima zajedno sa svim drugim trgovcima plodovima mora. Koh Hansu je imao na glavi prljavobeli panama-šešir kao glumci na filmskim plakatima, i isticao se kao elegantna ptica sa mlečnobelim perjem među ostalim muškarcima, koji su na sebi imali tamnu odeću. Bio je zagledan u nju i jedva je obraćao pažnju na ljude koji su govorili oko njega. Trgovci na pijaci kontrolisali su veleprodaju sve ribe koja je tuda prolazila. Ne samo što su određivali cene već su mogli i da kazne svakog kapetana ili ribara tako što bi odbili da kupe njegov ulov; oni su takođe poslovali sa japanskim zvaničnicima koji su kontrolisali dokove. Svi su se povinovali tim trgovcima, i malobrojnima je prijala njihova blizina. Trgovci ribom su se

---

* *Ajumma* – formalniji izraz od *ajumoni* za sredovečne udate žene. (Prim. prev.)

retko družili sa onima koji nisu pripadali njihovoj grupi. Stanari u pansionu govorili su o njima kao o arogantnim nametljivcima koji su ostvarivali svu zaradu od ribarenja, ali nisu svoje glatke bele ruke prljali ribljim smradom. Bez obzira na to, ribari su morali da gaje dobre odnose s tim ljudima koji su imali spremnu gotovinu za kupovinu i potrebne avanse u vreme kada je ulov bio slab.

„Devojku kao što si ti svakako će primetiti neki otmen muškarac, ali ovaj mi izgleda previše lukavo. Rodom je sa Čedžua, ali živi u Osaki. Čujem da savršeno govori japanski. Moj muž reče da je ovaj pametniji od svih ostalih zajedno, ali da je mufljuz. *Uh-muh!* I dalje gleda u tebe!“ *Ađuma* sa morskrom travom pocrvenela je sve do ključne kosti.

Sunđa je odmahнула glavom, bez želje da to proverava. Kad su stanari flertovali sa njom, ona nije obraćala pažnju na njih i radila je svoje, tako da ni sada nije nameravala da postupa drugačije. *Ađume* na pijaci ionako su sklone preterivanju.

„Mogu li dobiti morskru travu koju voli moja majka?“ Sunđa se pravila da je zanimaju ovalne hrpe sasušene morske trave, presavijene kao tkanina, razdvojene u redove različitog kvaliteta i cene.

Pribravši se, *ađuma* je trepnula, a onda umotala veliko pakovanje morske trave za Sunđu. Devojka je izbrojala novčiće, i onda obema rukama prihvatila paket.

„Koliko stanara sada zbrinjava tvoja majka?“

„Šest.“ Krajičkom oka, Sunđa je videla da onaj muškarac sada razgovara s nekim drugim trgovcem, ali i dalje gleda prema njoj. „Ima veoma mnogo posla.“

„Naravno da ima! Sunđa-ja, život žene čine beskonačan rad i trpljenje. Prvo trpiš, a onda trpiš još malo. Bolje je da to očekuješ, znaš. Sada izrastaš u ženu, pa to neko treba da ti kaže. Ženi će muškarac za koga se ona uda u potpunosti odrediti kvalitet života. Dobar muškarac znači pristojan život, a loš muškarac

---

život pod kletvom – ali kako god bilo, uvek očekuj trpljenje, i samo nastavi da vredno radiš. Niko se neće starati za sirotu ženu – samo mi same.“

Gospođa Đun je potapšala svoj neprestano otečeni stomak i okrenula se novoj mušteriji, dopustivši Sundi da se vrati kući.

Za večerom, braća Čung pomenula su Koh Hansua, koji je upravo otkupio sav njihov ulov.

„Za jednog trgovca, nije loš“, rekao je Gombo. „Više volim pametne kao što je on, koji ne trpe budale. Koh se ne cenjka. Cena je jedna, i on je sasvim fer. Mislim da ne pokušava da te zajebe kao ostali, ali ne možeš ga odbiti.“

Debeljko je tada dodao kako mu je trgovac ledom rekao da bi trgovac ribom sa Čedžua trebalo da bude nezamislivo bogat. Dolazio je u Pusan samo tri noći nedeljno i živio je u Osaki i Seulu. Svi su ga nazivali Gazdom.

Koh Hansu kao da se nalazio svuda. Kad god je ona bila na pijaci, on bi se pojavio, ne skrivajući svoju zainteresovanost. Iako je pokušavala da ne obraća pažnju na njegove poglede i obavlja svoje poslove, lice joj se žarilo u njegovom prisustvu.

Nedelju dana kasnije, on joj se obratio. Sunda je upravo dovršila kupovinu i hodala je sama putem prema trajektu.

„Mlada gospođice, šta večeras spremate za večeru u pansionu?“

Bili su sami, ali ne i daleko od pijačne vreve.

Podigla je pogled, a onda se žustro udaljila bez odgovora. Srce joj je tuklo od straha i nadala se da je on neće pratiti. Dok se vozila trajektom, pokušavala je da se seti zvuka njegovog glasa; bio je to glas snažnog čoveka koji se trudi da zvuči blago. U govoru mu se takođe moglo čuti malo zanošenja karakterističnog za Čedžu, produžavanja određenih samoglasnika; razlikovalo se to od načina na koji su govorili ljudi iz Pusana. On

je reč „večera“ izgovorio na čudan način, i njoj je bio potreban trenutak da razabere šta je on to zapravo rekao.

Sutradan, Hansu ju je sustigao dok je išla kući. „Zašto nisi udata? Imaš dovoljno godina.“

Sunđa je ubrzala korake i ponovo ga ostavila za sobom. Nije je pratio. Iako mu nije odgovarala, Hansu nije prestajao s pokušajima da razgovara sa njom.

Uvek je to bilo jedno pitanje, nikada više od toga, i nikada isto, ali kad bi je ugledao, i ako bi Sunđa bila dovoljno blizu da može da ga čuje, on bi rekao nešto, a ona bi pohitala dalje bez ijedne reči.

Hansua nije odvratio nedostatak njenih odgovora; da je pokušala da ćaska s njim, pomislio bi za nju da je obična, prosta. Dopadalo mu se kako ona izgleda – sjajne pletenice, pune grudi ispod bele uštirkane bluze sa uredno zavezanim pojasom, i brzi, sigurni koraci. Po njenim mladim šakama videlo se da radi; nisu to bile meke vešte šake devojke iz čajdžinice ili mršave blede šake pripadnice više klase. Njeno prijatno telo bilo je kompaktno i zaobljeno – mišice obavijene dugim belim rukavima izgledale su meko i udobno. Skrivena privatnost njenog tela ga je uzbuđivala; žudeo je da joj vidi kožu. Ta devojka nije bila ni kći bogataša ni kći siromaha, i imala je nešto osobeno u držanju, nekakvu odlučnost. Hansu je saznao ko je ona i gde živi. Njene navike što se nabavke tiče bile su iste svakog dana. Ujutro je dolazila na pijacu i odlazila odmah potom bez dokonog zadržavanja. Znao je da će doći trenutak kada će se upoznati.

Bilo je to u drugoj nedelji juna. Sunđa je završila kupovinu za taj dan i išla je kući noseći po jednu punu korpu ispod obe miške. Tri japanska srednjoškolca sa raskopčanim školskim bluzama zaputila su se prema luci da pecaju. Pošto je bilo previše toplo da sede, dečaci su pobjegli iz škole. Kad su primetili Sunđu, koja je išla prema trajektu za Jongdo, zakikotani dečaci su je okružili i mršav, bled učenik, najviši od njih trojice, uzeo

---

je jednu dugu žutu dinju iz njene korpe. Bacio ju je drugovima preko Sundine glave.

„Vratite mi to“, rekla je Sunda smireno na korejskom, u nadi da oni neće na trajekt. Takve stvari su se često dešavale na kopnu, ali na Jongdou je bilo manje Japanaca. Sunda je znala da je važno da se brzo izvuče iz nevolje. Japanski učenici su zadirkivali korejsku decu, a povremeno se dešavalo i obrnuto. Mala korejska deca bila su upozoravana da nikada ne idu sama, ali Sundi je bilo šesnaest godina, i bila je jaka. Pretpostavila je da su je mladi Japanci zamenili za nekoga mlađeg, i pokušala je da zvuči autoritativnije.

„Šta? Šta je to rekla?“, rugali su joj se na japanskom. „Ne razumemo te, droljo smrdljiva.“

Sunda se osvrnula, ali kao da niko nije gledao u njih. Krmanoš je kraj trajekta bio zauzet razgovorom sa drugom dvojicom muškaraca, a *adume* kod spoljnog ruba pijace bile su zauzete poslom.

„Vratite mi sada to“, kazala je sigurnim glasom i ispružila desnu šaku. Korpa joj je bila u pregibu lakta i bilo joj je sve teže da održava ravnotežu. Gledala je pravo u mršavog, koji je za glavu bio viši od nje.

Nasmejali su se i nastavili da mrmljaju na japanskom, a Sunda nije mogla da ih razume. Dvojica dečaka dobacivala su se dinjom dok je treći preturao po korpi o njenoj levoj ruci, koju se ona sada plašila da spusti.

Dečaci su bili njenih godina ili mlađi, ali fizički jaki i puni nepredvidljive energije.

Treći dečak, najniži, izvukao je kosti sa dna korpe.

„*Jobosi** jedu pse, a sad još i krađu hranu od pasa! Zar devojke kao ti jedu koske? Kujo glupa.“

---

* *Yobo* – korejska reč koja obično služi za obraćanje bračnom partneru ili vršnjaku. (Prim. prev.)

Sunđa je zamahnula kroz vazduh, u pokušaju da uzme natrag kosti za supu. Jedina reč koju je sa sigurnošću razumela bila je *jobo*, što je obično značilo „draga“, ali je ujedno bio i posprdni epitet koji su Japanci koristili kako bi opisali Korejce.

Niski dečak je podigao kost, i onda je onjušio. Iskrivio je lice. „Odvratno! Kako ovi *jobosi* jedu ta govna?“

„Hej, to je skupo! Vrati mi!“, povikala je Sunđa, ne uspevši da se suzdrži od plača.

„Šta? Ne razumem te, Korejko glupa. Zašto ne govoriš japanski? Svi odani carevi podanici treba da znaju japanski! Zar ti nisi odani podanik?“

Visoki nije obraćao pažnju na ostale. On je odmeravao veličinu Sunđinih grudi.

„*Jobo* ima baš velike sise. Japanske devojke su tanane, a ne kao ove rasplodnice.“

Uplašena, Sunđa je odlučila da zaboravi na namirnice i krene dalje, ali dečaci su se sada okupili oko nje i nisu joj dozvolili da prođe.

„Da stisnemo te dinje.“ Onaj visoki ju je zgrabio desnom šakom za levu dojku. „Baš lepa, puna soka. Hoćeš da je gricnem?“ Otvorio je širom usta blizu njenih grudi.

Niski je čvrsto uhvatio njenu korpu tako da nije mogla da se pomeri, a onda joj zavrnuo desnu bradavicu palcem i kažiprstom.

Treći je predložio: „Odvedimo je negde da vidimo šta ima ispod te duge suknje. Manimo se pecanja! Ona može da bude naš ulov.“

Visoki isturi međunožje prema njoj. „Koliko želiš da probaš moju jegulju?“

„Pustite me. Vrištaću“, rekla je, ali činilo joj se da joj se grlo zatvara. Onda je ugledala muškarca koji je stajao iza najvišeg dečaka.

Hansu je ščepao kratke vlasi na dečakovom potiljku jednom rukom, a slobodnom šakom mu je prekrpio usta. „Pridite bliže“, zašištao je na ostale, i mora im se priznati da nisu napustili svog druga, čije su oči bile razrogačene od strave.

„Vas male skotove treba pobiti“, rekao je savršenim japanskim slengom. „Ako ikada ovu gospođicu budete ponovo maltretirali ili ako se vaše ružne njuške uopšte pojave u blizini ove oblasti, srediću da budete pobijeni. Naručiću da vas i vaše porodice pobiju najbolje japanske ubice koje poznajem, i niko neće ni saznati kako ste umrli. Vaši roditelji su propali u Japanu i zato ste i morali da se nastanite ovde. Nemojte ni pomišljati da ste bolji od ovih ljudi.“ Hansu se smeškao dok je to govorio. „Mogao bih sad da vas pobijem i niko prstom ne bi mrdnuo, ali to je previše lako. Kad budem tako odlučio, narediću da vas uhvate, muče i onda ubiju. Danas vas upozoravam zato što sam velikodušan i zato što smo u prisustvu mlade gospođice.“

Dva dečaka su sve vreme ćutala i posmatrala kako se oči njihovog druga beče. Muškarac u odelu boje slonovače i belim kožnim cipelama vukao je dečakovu kosu sve jače i jače. Dečak nije ni pokušao da vrisne, jer je osećao zastrašujuću i nepokolebljivu muškarčevu snagu.

Muškarac je govorio baš kao Japanci, ali dečaci su zaključili po njegovim postupcima da je sigurno Korejac. Nisu znali ko je on, ali nisu nimalo sumnjali u njegove pretnje.

„Izvinite se, brabonjci jedni“, rekao je Hansu dečacima.

„Veoma nam je žao.“ Zvanično su se poklonili pred njom.

Zurila je u njih i nije znala šta da uradi.

Ponovo su se poklonili, a Hansu je malčice popustio stisak na dečakovoj kosi.

Hansu se okrenuo prema Sundi i osmehnuo se.

„Rekli su da im je žao. Na japanskom, naravno. Želiš li da ti se izvine i na korejskom? Mogu da ih nateram na to. Mogu da ih nateram i da ti napišu pismo, ako to želiš.“